

Izvirni znanstveni članek/Article (1.01)

Bogoslovni vestnik/Theological Quarterly 81 (2021) 4, 973—989

Besedilo prejeto/Received:09/2021; sprejeto/Accepted:10/2021

UDK/UDC: 27-55

DOI: 10.34291/BV2021/04/Turnsek

© 2021 Turnšek, CC BY 4.0

Marjan Turnšek

Zakramentalnost in dialoškost vere

Sacramentality and Dialogicality of Faith

Povzetek: Vprašanje vere je v sodobni kulturi zelo raznoliko obravnavano. Razprava pokaže, kako je podoba vere predstavljena v dokumentu mednarodne teološke komisije „Vzajemnost med vero in zakramenti v zakramentalni ekonomiji“ (2020; komisija deluje v okviru Kongregacije za nauk vere). Izpostavljeni so nekateri vidiki vere, ki so bili v preteklosti manj navzoči: predvsem zakramentalnost in dialoškost, ki poudarjata osebnostno noto vere kot odnosa med božjimi osebami in človekom kot osebnim bitjem. Ti teološki obrisi vere so bližje pojmovanju vere, ki ga poznamo iz začetne dobe krščanstva, kakor morda poimenovanjem iz srednjega veka. To kaže, da je kulturno-verska občutljivost sodobnega človeka bližja takratni občutljivosti in zato zahteva tudi podoben pristop. Ta ugotovitev je pomembna za pastoralno delovanje, ne le na področju priprave na zakramente, marveč za celotno posredovanje vere novim rodovom.

Ključne besede: vera, zakramentalnost vere, dialoškost vere, zakramenti, Mednarodna teološka komisija

Abstract: The question of faith is treated very differently in modern culture. The discussion shows how the image of faith is presented in the document of the International Theological Commission, „The Reciprocity between Faith and Sacraments in the Sacramental Economy“ (2020; the commission works within the framework of the Congregation for the Doctrine of the Faith). Some aspects of faith are highlighted that have been less present in the past: especially sacramentality and dialogicality, which emphasize the personal touch of faith as a relationship between the essential unity of God in three persons and man as an individual being. These theological outlines of faith are closer to the notion of faith we know from the early days of Christianity than perhaps to those of the Middle Ages. This shows that the cultural-religious sensitivity of modern man is closer to the sensitivity of that time, and for this reason, therefore, requires a similar approach. This observation is essential for pastoral activity, not only in preparation for the sacraments but also in the whole transmission of faith from one generation to the next.

Keywords: faith, the sacramentality of faith, dialogicality of faith, sacraments, International Theological Commission

1. Uvod

Vprašanje vloge vere in njenega izraza pri obhajanju zakramentov, še posebno zakramenta svetega zakona, je v razkristjanjenem svetu že nekaj časa vprašanje, ki vznemirja tako s teološkega kakor s pastoralnega vidika. Zato ni naključje, da je Mednarodna teološka komisija (MTK), ki deluje v okviru Kongregacije za nauk vere, v svoji deveti petletki preučevala odnos med katoliško vero in zakramenti. Delo je potekalo v podkomisiji, ki jo je vodil p. Gabino Uríbarri Bilbao. Dokument Vzajemnost med vero in zakramenti v zakramentalni ekonomiji (VVZ) je nastajal med letoma 2014 in 2019 (International Theological Commission 2019). Besedilo je z večino glasov članov nato sprejela komisija, potrdil njen predsednik, kardinal Luis F. Ladaria Ferrer, prefekt Kongregacije za nauk vere, papež Frančišek pa je dal pozitivno mnenje dne 19. decembra 2019. Dokument je bil objavljen dne 3. marca 2020.

V raziskavi želimo izpostaviti in predstaviti podobo vere, kakor jo oriše dokument pri svoji obravnavi osnovne teme vzajemnega odnosa med vero in obhajanjem zakramentov. Posvetiti se želimo podobi vere kot takšne v dokumentu, ne zgolj v odnosu do zakramentov, a je treba, da za začetek predstavimo celoten dokument, zaradi bolj celostnega pogleda na dožemanje vere v njem.

2. Predstavitev dokumenta MTK

V predstavitvi dokumenta bo najprej opredeljen njegov namen, nato pa predstavljena vsebina po poglavjih.

2.1 Namen dokumenta

Dokument teži k poglobitvi zavedanja zakramentalne narave krščanske vere in zakramentov kot vrhunskih izrazov vere.¹ Krščanska vera je zakramentalna. Zato ni mogoče sprejeti ločitve med vero in zakramenti: ne v smislu vere, ki ne želi zakramentalnega izraza, ne v smislu zakramentalne prakse, ki ji manjka vera. V pastoralnem delovanju srečujemo oboje. Besedilo preiskuje vzajemnost med vero in zakramenti, ki je danes v pastoralnem življenju občestev marsikdaj problematična; posebej analizira posledice te situacije za obhajanje zakramentov uvajanja in zakramentalnega zakona. Pomemben del besedila je posvečen teološkemu

¹ Pri predstavitvi upoštevamo tudi predstavitev ob objavi dokumenta v časniku *L'Osservatore Romano* z dne 2. – 3. marca 2020: Serge-Thomas Bonino, „Un parere della Commissione teologica internazionale: Il matrimonio tra battezzati non credenti“; Gabino Uríbarri Bilbao, „Significato e piano del documento: Reciprocità tra fede e sacramenti nell'economia sacramentale“.

vprašanju, katerega pastoralne posledice že dolgo obstajajo: namreč vprašanju zakramentalne vrednosti zakona ‚krščenih nevernih‘. Ta izraz pomeni krščene, ki se pozneje v življenju veri oddaljijo, tako da njihova vera ni več katoliška, ampak le nekakšen približek, ali pa se nekateri razglašajo morda celo za neverne. Besedilo vključuje problematiko v širši teološki okvir in izpostavi nujnost notranje zveze med vero in obhajanjem zakramentov. Dokument govori tudi o ‚fluidni‘ veri, ki ni usidrana v cerkvenem življenju in v zakramentalni praksi, in o ‚magičnem‘ pojmovanju zakramentov, katerih obhajanja so ločena od življenja vere v skupnosti.

2.2 Vsebina dokumenta

Dokument sestavlja najprej pojasnilo (kdaj in kdo je dokument pripravljal) in štiri poglavja ter sklepe; celota je členjena v 195 točk.

Prvo poglavje, „Vera in zakramenti: pripadnost in aktualnost“ (VVZ, tč. 1–14), izpostavlja temeljno obravnavano problematiko. Korenine ločitve med vero in zakramenti so prikazane z različnih zornih kotov: s teološko-filozofskega, z vidika sodobne splošne izkrivljenosti vere in z zornega kota cerkvenih napak. Sledi utemeljitev, zakaj so izbrani le točno določeni zakramenti: zakramenti uvajanja in zakrament zakona. V njih so izpostavljena vprašanja najbolj očitna; imajo pa tudi temeljno vlogo pri graditvi Kristusovega telesa.

Drugo poglavje, „Dialogalna narava zakramentalne ekonomije odrešenja“ (15–79), pomeni teološko srčiko dokumenta. Postavlja soliden katoliški doktrinalni temelj konstitutivni recipročnosti med vero in zakramenti. Predstavljen je božji načrt odrešenja v njegovi nedvomni zakramentalni razsežnosti, ki izhaja iz celotnega Svetega pisma. Pod zakramentalnostjo dokument razume nujno korelacijo med označujočo resničnostjo, zunanjo vidno razsežnostjo – na primer integrirana človeškost Jezusa Kristusa –, in simbolno označeno resničnostjo, ki ima nadnaravno naravo, nevidno razsežnostjo torej, na primer božanskost Kristusa (16). Troedinemu Bogu, ki se vrhunsko razodene v učlovečeni Besedi, je mogoče odgovoriti le z vero po milosti daru Svetega Duha. Torej obstaja najtesnejša soodnosnost med trinitaričnim razodetjem, ki je zakramentalne narave, in vero, ki ima tudi notranjo zakramentalno razsežnost. To dokument imenuje ‚dialogalna narava‘ ekonomije (o)ekonomije odrešenja. Sledi predstavitev celotne zgodovine odrešenja v luči te zakramentalne in dialoške logike. Zakramentalnost zaznamuje celotno krščanstvo. ‚Zakramentalno‘ v dokumentu opredeljuje prepričanje, da se zgodovina Boga z ljudmi uresničuje v zgodovinsko dojemljivih dogodkih, dejanjih in srečanjih. V njih se Bog ‚pokaže‘ ljudem in se jim ‚približa‘ na njim dojemljiv način. Nenadkriljivo ‚znamenje‘ Boga v novi zavezi je človeška narava Jezusa Kristusa. Iz njegovih besed in dejanj lahko dobesedno spoznamo, kaj dela Bog za človeka. Sam zagotavlja, da dela, kar vidi pri Očetu. Jezus ima torej zakramentalno strukturo (Kristus kot osnovni zakrament); Jezus je ‚realni simbol‘ druge božje osebe. Inkarnacija je središče, vrhunec in ključ zakramentalne ekonomije (30–32). Zgodovinska otipljivost milosti, ki je postala navzoča v Jezusu Kristusu, se najizraziteje nadaljuje v Cerkvi. K ‚biti Cerkev‘, ki služi posredovanju nevidne milosti, kakor jo je prejele od Kristusa in jo prenaša naprej v moči Svetega Duha, sodi vidna in zgodovinska

struktura. Obstaja pomembna analogija med Cerkvijo in učlovečeno Besedo (CS, tč. 8; B, tč. 2). Iz teh predpostavk sodobna teologija označuje Cerkev kot temeljni zakrament (koreninski, univerzalni zakrament) v liniji dojemanja Cerkev na drugem vatikanskem koncilu kot ‚zakramenta odrešenja‘ (VVZ, tč. 33–34).

Drugi del tega poglavja se bolj konkretno dotika recipročnosti med vero in zakramenti vere. Začenja z evangeljskim temeljem, ki je v veri učencev, in daje nekatere pomembne pastoralne smernice. Jezusova znamenja se nadaljujejo prek učencev v Cerkvi (čudežna znamenja, polaganje rok, maziljenje ...). Najbolj izpričana obreda in tudi teološko najbolj obravnavana v novi zavezi sta krst in evharistija. Nekatera posamezna dejanja prve krščanske skupnosti postanejo znamenja, kolikor skupnost po njih oznanja Jezusa in ga doživlja navzočega. Evangeliji nam pričujejo, da se najgloblje srečanje z vstelim Kristusom lahko zgodi samo prek točno določenih znamenj. Tako je hotel Kristus in zato zaupal Cerkvi znamenja, ki nadaljujejo njegove čudeže, njegove odrešenjske kretnje ... Zakramenti imajo vedno cerkvenostno naravo. V tem je temelj zakramentalne strukturiranosti vere; to dokument pokaže z analizo odlomka o učencih na poti v Emavs (Lk 24). Ko vernik ne vidi več Gospoda, ga Beseda povabi, da ga ponovno najde v simbolnih kretnjah, ki jih Cerkev dela v njegovem imenu, predvsem v obhajanju evharistije.

Dokument pokaže, da ima vprašanje odnosa med vero in zakramenti (VVZ, tč. 42–64) nedvomno dolgo izročilo: vse od prvih dni – vsekakor v Janezu, v Pavlovih pismih, v Apostolskih delih – se najde že izrecno tematizirano vprašanje odnosa med zavestnim zaupanjem veri (*kerygma*) in njenim obrednim obhajanjem (zakramenti, obredi). Že v Apostolskih delih razberemo tesno vez med oznanjanjem božje besede, vero in obhajanjem zakramentov.

Nato dokument preide na bolj teološko-tehnična vprašanja, ki zadevajo strukturiranje odnosa med vero in zakramenti vere, z uporabo klasičnih konceptov zakramentalne teologije, kakor so učinkovitost, rodovitnost in namen (65–71). Dialogalna narava ekonomije odrešenja je tako izpostavljena še z drugega zornega kota in s tem je potrjen tudi bistveni pomen recipročnosti med vero in zakramenti (72–77).

To poglavje posreduje doktrinalni temelj konstitutivni vzajemnosti med vero in zakramenti, katerega bistvena struktura se izrazi v petih med seboj notranje povezanih tezah:

- 1) Božja trinitarična ekonomija odrešenja je zakramentalna, ker je učlovečenjska.
- 2) Zakramentalna ekonomija je po naravi nujno dialogalna.
- 3) Zaradi zakramentalne narave ekonomije odrešenja je krščanska vera resnično zakramentalna, saj je sestavni del ekonomije odrešenja.
- 4) Zato h katoliški veri sodi zakramentalnost z vrhuncem v zakramentih.
- 5) Za približanje zakramentom je potrebna vera, kakor uči drugi vatikanski koncil: »Zakramenti /.../ ne samo predpostavljajo vero, ampak jo z obrednimi besedami in gestami tudi hranijo, utrjujejo in izražajo; zato se imenujejo ‚zakramenti vere‘.« (B 59)

V tem dialogalnem vidiku je vera del strukture zakramentalnega dejanja. To

velja za vsakega od sedmerih zakramentov Cerkve, čeprav se v vsakem udejanja specifično. MTK je obdelala s tega vidika tri zakramente krščanskega uvajanja (VVZ, tč. 80–131) in kot poseben zgled zakrament zakona (132–182).

V tretjem poglavju, „Vzajemnost med vero in zakramenti krščanskega uvajanja“, so trije zakramenti uvajanja obravnavani po isti metodologiji (80–131). Zelo sintetično je vsak zakrament zajet s petih vidikov s potrebnimi prilagoditvami: biblični temelj, medsebojna povezanost obravnavanega zakramenta in vere za njegovo primerno obhajanje, aktualni pastoralni problemi, nekatere osvetlitve z vidika ključnih trenutkov v tradiciji in končno pastoralni predlog.

Glede treh zakramentov uvajanja je podčrtano, da njihovo obhajanje vključuje misijsko naravo. Z zakramentalnim obhajanjem se Cerkev utrjuje kot Kristusovo skrivnostno telo, njeni člani pa so pričre vstalega Jezusa Kristusa sredi sveta. Podčrtano je tudi, da je globina vere, ki se zahteva pri posameznih zakramentih, različna. Pri krstu je primerno zagotoviti navzočnost dialoških prvin, ki karakterizirajo zgodovino odrešenja in odnos z Bogom. To ne pomeni problema pri krstu odraslih. Za otroke pa je treba zagotoviti bližnje osebe, starše, botre, dedke in babice, kakega drugega družinskega člana, da bi zagotavljal v konkretnem primeru krščansko vzgojo, ki bo privedla do osebnega dialoga krščenega z Bogom v organizmu Cerkve.

Pri birmi MTK vztraja na zahtevani zrelosti za bolj odraslo in odgovorno vključitev v krščansko skupnost tako v notranjem odnosu do grajenja cerkvene skupnosti kakor v smislu misijona navzven. Posebej je poudarjena pomembnost osebne odnosa z Gospodom prek molitve.

Evharistija je zakrament vere po antonomaziji. V njej se vera uresničuje in se hrani. Zahtevata se večja osebna priličenost odnosu vere in osnovna skladnost s krščanskim življenjem.

Četrto poglavje, „Vzajemnost med vero in zakonom“, obravnava zakrament zakona (132–182) Poglavje je sestavljeno iz treh delov. Prvi sledi skupni metodologiji, kakor je uporabljena pri zakramentih uvajanja, in osvetli soodvisnost med vero in dobrinami zakona v duhu katoliškega pojmovanja. Drugi in tretji del pa se osredotočita na kontroverzno vprašanje zakona med ‚krščenimi nevernimi‘. Sledeč uporabljeni shemi pri obravnavanih zakramentih, dokument opiše naravo in zakramentalno naravo krščanskega zakona (135–142). Nato se dokument na dolgo zaustavi pri teološkem in pastoralnem problemu, ki ga ustvarja zakon med ‚krščenimi nevernimi‘ (143–182). Glede na to, da je krst zakrament vere, je izraz ‚krščenimi neverni‘ najmanj paradoksen. Toda govorimo o dejanskem stanju, ki na žalost ni redko. Pri obravnavi takšne situacije dokument svari pred dvema možnima pastoralnima napakama. Prva je zakramentalni avtomatizem: pod ‚teološko‘ predpostavko, da je vsak zakon med krščenima sam po sebi že zakrament, pušča ob strani osebno vero ženina in neveste; ta napaka lahko vodi v lažna obhajanja, ki ne gradijo ne posameznika ne občestva. Druga skrajna napaka pa dela iz Cerkve elito in postavlja izredno visoke zahteve v zvezi s stopnjo zahtevane vere. S tem se dokument dotakne zelo občutljive pastoralne teme: kako ‚izmeriti‘ vero prosil-

cev za zakrament zakona. Zato vidi nalogo dušnega pastirja oziroma pastoralnega delavca bolj v tem, da pomaga ,razžariti' žerjavico vere, ki jo odkrije morda skrito pod sekularističnim ali kakim drugim ,pepelom'. Z večjo jasnostjo je mogoče presoditi namen, ki je povezan z vero. Pri ,krščenih nevernih' ločimo dva možna tipa: takšne krščene, ki so glede vere ostali ,kakor otroci' in pozneje niso nikoli osebno pritrdili veri, in takšne, ki zavestno negirajo vero in jo zavračajo. Pristop k obojim je, samoumevno, različen.

Po sami postavitvi vprašanja so v tem poglavju prikazani dosedanja pomembnejši doktrinalni posegi: od dokumenta MTK o zakonu (1977), v katerem je bil argument že izpostavljen, vse do učenja zadnjih papežev in kanonskega prava, vključno s sodbami rimske rote (VVZ, tč. 146–165). Dokumenti so pregledani glede na tezo, ki jo MTK sprejme, razvija in brani, namreč: popolno pomanjkanje osebne vere vodi v dvom o veljavnosti zakramentalnega zakona v tolikšni meri, v kolikršni ta odsotnost ogrozi nujni minimalni namen sklenitve naravnega zakona. Kajti obstoj naravnega zakona je nujni pogoj za resničnost zakramentalnega zakona. V duhu teološkega aksioma, da milost predpostavlja naravo, je razvidno, da zakon kot zakrament predpostavlja obstoj ,naravnega' zakona, ki je nato povzdignjen v nadnaravni pomen in s tem v vzročnost milosti. Če resničnosti naravnega zakona ni, tudi zakramenta ne more biti.

MTK pokaže tudi na globoke sodobne spremembe v kulturnem dojemanju, ki vplivajo na stanje teh teološko relevantnih dejstev. Resnica o naravnem zakonu je neločljiva od jasne osnovne teološke antropologije, v kateri se človek ne dojema kot ,posameznik' (*individuum*), ampak kot oseba (*persona*), ki je določena z odnosom, torej kot občestveno bitje; v to je zajeta tudi zakramentalnost človeškega spolno opredeljenega telesa ... Samo v tej viziji človeka, ki je svetopisemsko-krščanska, so razložljive in opravičljive lastnosti, ki definirajo naravni zakon: nerazveznost, zvestoba in dobro sozakonca, odprtost za življenje ... Ta resnica o človeški osebi je na splošno dosegljiva človeški izkušnji. Dejansko pa imajo ljudje v konkretnih zgodovinskih situacijah potrebo, da jo potrdi in varuje vera. V tem trenutku je iz zahodnega upadanja krščanske vere in še iz kakega drugega razloga razvidno, da ta resnica ni več splošno sprejeta kot referenčna točka za družbo in za posameznike. Še več, ne le da jo mnogi posamezniki zavračajo, marveč jo nekatere antropologije povsem negirajo; hkrati pa so ti drugačni pogledi na človeka postali zelo vplivni, če ne že prevladujoči v kulturnih, pravnih in političnih institucijah zahodne družbe. Splošna sprejemljivost ločitve zakona, razširjenost kontraceptivne miselnosti, zatemnjevanje spolne različnosti (*gender* teorije), radikalni način dojemanje smisla življenja kot individualistične uresničenosti samega sebe – vse to in še kaj sodeluje pri slabljenju ali celo izginjanju iz javnosti omenjene teološko-antropološke vizije, na kateri temelji razodeta resnica o naravnem zakonu.

Ob izginjanju živete osebne vere je vedno bolj realno dvomljivo, vsekakor pa ne več samo po sebi umevno, da bi zaročenci imeli namen narediti to, kar ima Cerkev namen, ko obhaja zakrament zakona; zato je legitimno dvomiti o veljavnosti obhajane zakramenta v takšnih okoliščinah. Seveda ne smemo podcenje-

vati čudovite moči narave, ki se je sposobna zoperstavljati tolikim kulturnim deformacijam, kakor se je že ničkolikokrat pokazalo v zgodovini Cerkve. Ostaja pa dejstvo, da je dojemanje krščanske resnice o zakonu v nevarnosti, če je ne kultivirata osebno in skupnostno okolje živete vere.

Principi, ki jih MTK v dokumentu razlaga, lahko dajo dragocene usmeritve, temelječe na človeški in krščanski resnici o človeku in zakonu. Dokument predvideva občutljivo nalogo dušnih pastirjev in vseh vključenih v zakonsko pastoralo, da bodo pomagali prihodnjim zakoncem rasti v osebni veri, predvsem v smeri dojenja tega, kar zakon pomeni v razodetju. V dokumentu „Katoliški nauk o zakramentu zakona“ (1977) je MTK že izrazila, da odsotnost vere, pojmovane kot razpoložljivost za verovanje, kompromitira veljavnost zakramenta, še posebno če ni želje po milosti in odrešenju (2.3). Sv. Janez Pavel II. je po dolgem in postopnem študiju zatrdil: »Kadar, nasprotno, kljub vsem poskusom, zaročenci kažejo na ekspliciten in formalen način, da zavračajo to, kar ima namen Cerkev, ko se obhaja zakon med krščeni, jih dušni pastir ne sme pripustiti k obhajanju.« (1981, tč. 68) Dokument sledi tudi Benediktu XVI. in začenja pri dejstvu, da vera določuje antropološke koncepte na vsakem področju življenja, vključno s tem, kar zadeva zakon. Zato si dokument legitimno postavlja vprašanje, ali konzistentna odsotnost vere pri tistih, ki se lahko imenujejo ‚krščeni neverni‘, vpliva na njihovo pojmovanje zakona, še posebno ker mnogokje splošno razumevanje zakona, tudi takšnega, ki je bil civilno legalno sklenjen, kaj šele zunajzakonske zveze, ne vključuje nerazveznosti (za vedno), zvestobe (izključnost in dobro sozakonca) in odprtosti za potomstvo. Zato je pri ‚krščeni nevernih‘ realno sklepati, da ni nujno vedno zagotovljen namen sklenitve resničnega naravnega zakona. Brez naravnega zakona pa ni resničnosti, ki bi mogla biti dvignjena v zakramentalni zakon: torej ni zakramentalnega zakona.

Predstavitev ponujene rešitve, kakor smo videli, sledi smeri različnih nagovorov papežev Frančiška, Benedikta XVI. in sv. Janeza Pavla II., čeprav naredi še *korak naprej*, ko spodbuja debato med dogmatično teologijo, pastoralo, kanonskim pravom in razločevanjem dušnih pastirjev.

Dokument tako omenja še nerešena vprašanja, ki jih bodo ‚svete znanosti‘ morale razjasniti. V prvi vrsti je to latinski koncept neločljivosti pogodbe in zakramenta, ki je tuja konceptu zakona vzhodnih katoliških Cerkev, kakor je izpostavil papež Frančišek (*Amoris laetitia*, tč. 75). Poudarjeno je tudi, da bo treba mesto in pomen vere v zakramentu zakona še poglobiti, ker različni dokumenti niso usklajeni. V poprejšnjih določbah *Obrednika za zakon* (16) je rečeno: »Dušni pastirji sprejemajo zaročenca v duhu Kristusove ljubezni in predvsem pospešujejo in poživijo njuno vero: zakrament sv. zakona namreč vero predpostavlja in zahteva.« Pri tem se sklicuje na B 59. Kljub temu pa definicija zakona v KKC 1601, ki citira ZCP kan. 1055, par. 2, ne omenja vere, ampak samo krst. Napetost med obema izjavama zahteva poglobitev dojenja vloge vere v zakramentu zakona in ne le vloge krsta, ki je izvor daru vere kot ‚vlite kreposti‘.

Dokument se končuje s kratkim sklepom, „Vzajemnost med vero in zakramenti v

zakramentalni ekonomiji“ (VVZ, tč. 183–195), ki je sinteza obravnavane problematike.

3. Teologija vere v dokumentu MTK

V nadaljevanju bomo izluščili temeljne teološke značilnosti kreposti vere, kakor jih izpostavi obravnavani dokument.

3.1 Vera je osebna pritrnitev

Dokument začne opisovati krepost vere z dogodkom med Kristusom in krvotočno ženo, ki ji prav vera omogoči, da se njen dotik spremeni v dogodek ozdravitve, simbol odrešenja celotnega človeka. Vera je resničnost, ki žubori iz srečanja z osebo in daje življenju nov horizont ter mu omogoči zavzeti točno določeno smer. S tem dokument takoj postavi vero v območje medosebnih odnosov in pokaže, da odrešitvska učinkovitost Jezusovega delovanja ni avtomatična. Odrešitveni proces vključuje tudi sebi primeren odgovarjajoči stik, ki je ponižen, presečen in zato odprt odrešitvskemu daru. V tem kontekstu se izkaže, da je vera najbolj adekvatno sredstvo, praktično edino primerno, za sprejetje zastojno podarjenega odrešenja. To je »osebna pritrnitev človeka Bogu« (VVZ, tč. 1) in je zato njena izpoved nujno pred obhajanjem zakramentov (2.15).

Z upoštevanjem klasične ločitve na osebni dej vere (*fides qua*) in njeno pojmovno predstavitev vsebine (*fides quae*) (4) laže dojamemo nevarnost reduciranja vere na čustveno raven, ki vero zoži na subjektivno zaupanje, ki jo usmerja subjekt sam in se s tem oddalji od objektivne logike vsebin krščanske vere (7). To lahko privede nekatere do sklepa, da je ‚substancia vere‘ le v ‚živetem evangeliju‘, zatemni pa vlogo obredja, zlasti zakramentov, ker se s tem izgubi stik z dejstvom, da zakramenti utrdijo in hranijo močno izkušnjo evangelija. Tako se pokaže nujnost soodvisnosti in soodnosnosti med vsemi tremi elementi krščanskega življenja, ki izhajajo iz vere: *martyria*, *leitourgia*, *koinonia*. (8) Kjer te skladnosti ni, nastane velika nevarnost ritualizma brez vere (pomanjkanje notranje globine, zgolj družbeni status, tradicija) ali pa privatizacija vere (omejitev zgolj na notranjost: osebna vest in čustva), to pa odseva v razkoraku med osebno vero in obhajanjem zakramentov (9). Pojem vere zato mora vključevati osebni odnos z umrlim in vstelim Gospodom, ki v Cerkvi naprej govori in deluje kot stvariteljska in učinkovita božja beseda, zakramenti pa so vrhunski jezik te medosebne komunikacije, po kateri v moči Svetega Duha božja Beseda naprej deluje (38). Tako prepoznavamo v zakramentih tudi osebno uresničitev vere Cerkve (39).

Dokument s poudarjanjem vere kot ‚osebne pritrnitve‘ želi preseči teološko členjenje resničnosti vere na subjektivni in objektivni vidik in ju spet neločljivo povezati. Vera je res osebna pritrnitev, a pritrnitev nekomu, do katerega pa je mogoče priti le prek njegove navzočnosti v občestvu Cerkve, ki je objektivna danost v zgodovini. In v tej danosti je tudi Kristus zgodovinsko učlovečeno objektivno dejstvo, ki si ga posameznik ne more krojiti zgolj po ‚svoji meri‘.

3.2 Dialoškost vere

Drugi pomembni poudarek glede vere MTK postavi na dialoškost vere. Izhajajoč iz dialoške narave zakramentov v ekonomiji odrešenja, dokument izvede nujnost oblike vere, ki ustreza tej naravi obrednega obhajanja (15). V evangelijih odkrivamo, da je vera tista resničnost, ki v srečanju z Jezusovo človeškostjo omogoči hkrati tudi srečanje z učlovečenim Logosom. Zato tudi srečanje z Jezusom ljudi brez vere pusti nespremenjene. Dialog je nujno komunikacija, ne le informacija, za komunikacijo pa je potrebno tudi sprejetje sporočila in odziv, ne le poslanje sporočila. Če nihče ne bi sprejel Očetove besede v Jezusu Kristusu, se odrešenjski dialog med Bogom in človekom ne bi mogel zgoditi. (17) Vera se s tega zornega kota razodeva tudi kot sprejetje Besede v dialoškem dogodku: to je dialoško sprejetje razodetja, ki se dogaja po zakramentalni logiki. Zato ni mogoče ločiti Jezusove človeškosti od božje Besede, a tudi ne od njenega sprejetja pri verniku – z vero. Tako Jezusova prvotna zakramentalnost kakor tudi zakramentalnost Cerkve in sedmerih zakramentov v njej so zasidrane v trinitarični veri, ki nam je bila v Jezusu Kristusu razodeta in posredovana na dialoški način. Dialoškost kot srečanje dveh osebnih bitij sodi k samemu bistvu biblično-krščanske vere, pa naj jo motrimo kot dar ali kot pojmovno vsebino; oboje je treba opredeliti kot ‚sredstvo‘ za komunikacijo med božjimi osebami in človekom kot osebo. (18)

3.3 Zakramentalnost vere

Zakramentalni prvini morata prevevati tudi vero, to pa pomeni, da sta v njej jasno poudarjena in vsebovana ‚sprejetje‘ razodetja in ‚odgovor‘ nanj (BR, tč. 5). Zakramentalnost je resničnost, v kateri je vera rojena, oblikovana, raste in se izrazi. Ta zakramentalnost se dogaja v srečanju živega Boga, ki se zgodi po posrednikih, po katerih se Bog odloči podarjati se človeku. Dokument zato zakramentalnost imenuje tudi ‚hiša vere‘, vera sama pa se v tej perspektivi pokaže kot ‚vrata‘ (Apd 14,27) dostopa do področja zakramentalnega, torej do srečanja in odnosa z Bogom. Zakramentalni simboli brez vere ne morejo aktualizirati svojega pomena in preprosto ostanejo nemi. (VVZ, tč. 19) Tisti, ki zakramente obhajajo, pa menijo, da mora biti obhajanje osebno izražanje vere Cerkve (39).

Zakramentalna razsežnost vere je zakoreninjena v sredništvu Cerkve, ki omogoča veri, da sprejme zakramentalno strukturirano razodevanje Boga v zgodovini in nanj odgovori. Vera se izrazi in hrani zakramentalno, in ni mogoče drugače, če želi ostati krščanska. Vzajemno s tem pa so tudi zakramenti dojeti kot dejanja vere Cerkve, ki je pred vero vsakega posameznika, saj jo rojeva, podpira in hrani (21.39). Vera je zgrajena po zakramentalni logiki in ima zato nujno zakramentalni izraz, ki pride do vrhunca v obhajanjih zakramentov. Zakramenti so nekakšno »anamnetično reprezentiranje, ki vero aktualizira in jo naredi vidno« (21). V tem tiči temelj vzajemnosti (recipročnosti) med vero in zakramenti.

Zakramentalnost božje ekonomije odrešenja usmerja k veri, saj je odrešenje lahko samo v njej sprejeto, gojeno in po njej naseljuje zgodovino. Brez tega dejstva si ni mogoče predstavljati učlovečenja božje Besede, po kateri postane božji načrt

odrešenja zgodovinsko ‚otipljiv‘, viden in tako za človeka sprejemljiv; pa tudi si ni mogoče predstavljati delovanja Svetega Duha, ki ohranja Kristusove darove trajne v odrešenjski milosti, utelešeni v zakramentalnih simbolih. Hkrati si tudi ni mogoče predstavljati Cerkve kot zgodovinske ustanove, ki posedanja Kristusovo delo z obhajanjem zakramentov, da hrani in utrjuje in pogloblja vero vernikov. (41)

Prenos vere zatorej ne vključuje le miselne doktrinarne vsebine, ampak tudi bivanjsko vključitev v tkivo zakramentalne ekonomije Cerkve: skrivnosti vere so namreč v zakramentih vidno predstavljene in aktualizirane. Da je to mogoče, je nujno predpostavljati: vera ima »zakramentalno strukturo« (41). Vera se prebuja prav prek vznika novega zakramentalnega pomena človekovega življenja in kristjanovega bivanja, v katerem se odkrije, da se »vidno in materialno odpira v smeri večne skrivnosti« (41). Iz tega jasno sledi, da je struktura zakramentalne ekonomije dialoška in da vanjo sodi tudi vera, zato mora po svoji naravi biti vera naravnana dialoško, da omogoča človekov odgovor na božji dar, in to na isti način, kakor je dar sprejet.

3.4 Vera je dinamična osebna resničnost

Vera kot odnosna resničnost je nekaj živega, dogajajočega se, zato k njej sodijo rast, zorenje, lahko seveda tudi slabljenje in izginjanje. Sveto pismo z osebnimi liki in njihovo zgodbo kaže na to značilnost vere. Zgovoren zgled rasti in zorenja v veri je apostol Peter. Njegova začetna vera se razvija do brezpogojne pripadnosti Kristusu, v okviru katere se izoblikujejo tudi vsebinski, doktrinarni vidiki (42). Razvoj je opaziti predvsem v cerkvenostnih in zakramentalnih razsežnostih vere, ki sodijo k njenemu jedru (44). Dokument predstavi vitalnost vere z dinamiko rasti: vstop je *začetna vera*, ki ima velik pomen; sledi vera na poti zorenja, ki želi napredovati v poznanju Boga in zato vključuje več različnih še nerazrešenih vprašanj in pomislekov – torej *nepopolna vera*, ki ima težave z nekaterimi razodetimi vsebinami; in končno vera dozori do *popolne vere*: skupaj z doktrinarnimi vidiki vključuje vernikovo priličenje Kristusu, ki je umrl in vstal (45). Pastoralno poslanstvo pa je, da skupnost vsakemu pomaga razvijati vero od tiste stopnje dalje, na kateri je v tistem trenutku.

Osebna vera vključuje različne vidike. S teološkega gledišča je njena posebnost v tem, da je izrecno vsebovana v odnosih z Bogom. Dej vere v svoji integralnosti vključuje tri razsežnosti: ‚credere Deum‘ (*fides quae*) vključuje kognitivni element vere, torej to, kar verujemo, in nas usmerja k Bogu – zato je vera *teocentrične* narave; ‚credere Deo‘ vključuje razlog osebnega pristanka Bogu (*fides qua*), ki je Bog sam – in to daje veri *teologično* naravo, saj je Bog hkrati predmet vere in razlog vere; a brez ‚credere in Deum‘ sta prejšnja vidika nepopolna, saj mora vključevati še vidik volje, ki teži (hrepeni) k Bogu in v tej smeri ‚giblje‘ vernika; to pa je začetek poti, ki se bo dopolnila v eshatološki resničnosti – tako k celovitemu deju vere sodi tudi *teoeschatološki* vidik, ki nujno vključuje prejšnja dva. (47)

‚Verovati v Boga‘ pomeni popoln osebni odnos in vključuje upanje in ljubezen; pomeni ‚biti združen z Bogom‘ in dobro sodelovati z njim (sv. Avguštin). »Obrazca

,verujem v Boga' ne moremo omejiti le na izpoved neke veroizpovedi in nekega prepričanja, ampak izraža proces spreobrnjenja in prepustitve, vernikovo pot vere.« (48) Vera v troedinega Boga vključuje osebni odnos z vsemi tremi božjimi osebami, saj v veri prek sredništva Jezusa Kristusa in v moči Svetega Duha prepoznavamo Očetov načrt za nas in stopimo na pot izpolnjevanja njegove volje glede sebe, zgodovine in celotnega stvarstva (49).

Dokument izpostavi, da je sodobna teologija o veri pod močnim vplivom personalizma izbrala »smer enostranskega subjektivizma«. Bolj poudarja osebni odnos zaupanja (vera v nekoga) in manj doktrinalni vidik vere (vera v nekaj). (50) A je treba težiti k uravnoteženosti obeh vidikov vere.

Odgovor vere mora imeti zakramentalno logiko, ki jo vodi Duh. Ne obstaja zgolj subjektivno dojetje vere (*fides qua*), ki ne bi bilo vezano na avtentično resnico o Bogu (*fides quae*), posredovano po razodetju in ohranjeno v Cerkvi. Obstaja globinska enost med dejem vere in vsebinami, ki jim dajemo pristanek. Ni mogoče misliti vere brez zakramentalnega izraza (proti privatizaciji vere) niti zakramentalne prakse brez vere Cerkve (proti ritualizmu). Kadar osebna vera izključuje identifikacijo z izpovedovanjem vere Cerkve in z življenjem Cerkve, takrat vera ni več vključitev v Kristusovo skrivnostno telo in zato vodeni. Poleg skušnjave privatizacije vere obstaja nasprotna nevarnost: pozunanjena vera. Ta vera resda besedno pristaja na veroizpoved Cerkve, je pa ne naredi za svojo z osebnim sprejetjem (molitev). Subjektivna privatizacija in ritualizem sta dve nevarnosti, ki ju je treba nenehno premagovati. (51)

Vse to jasno razodeva, da je vera dinamična resničnost, ki se spreminja. Osebna vera vsakega posameznika se lahko znajde na različnih stopnjah z dveh vidikov: glede intenzivnosti odnosa z Bogom, a tudi glede jasnosti vsebin. Raste ali slabi lahko na obeh področjih. Glede resnic vere lahko rasteta njihovo poznavanje in njihovo osebno sprejemanje; glede odnosa z Bogom pa lahko rasteta zaupanje Bogu in odločitev, da vse svoje bivanje usmerjamo na podlagi tega osebnega odnosa. (52) Teologija je večkrat izpostavljala nujni minimum vere glede vsebine vere in pri tem upoštevala tudi tako imenovano implicitno vero (vera malih) (53); a sv. Tomaž Akvinski je izrazil tudi pomen eksplicitne vere glede vsebine členov veroizpovedi (54); seveda pa ne spregleda, da je vera vlita, nadnaravna krepost in je možna zaradi milosti, vendar jo je mogoče izpopolnjevati in da se pokaže tudi navzven v načinu, stilu življenja (61). Nasprotja vere dokument ne prepoznava v pomanjkljivem poznavanju vere, ampak v »ostrem zavračanju nekaterih verskih resnic in indiferenci« (55). Ključni element vere je upanje na prihodnje dobrine (Heb 11,1), ki mora biti sposobno, usmerjati človekove odločitve in dejanja.

Brez vere ostajajo zakramenti magične kretnje in brez osebne rodovitnosti, saj je vera nujna za vitalen stik z Odrešenikom. Poveljani Kristus nas doseže ne le notranje, ampak v konkretnosti našega zgodovinskega bivanja tako, da nekatere temeljne trenutke našega življenja dvigne na zakramentalno raven in jih naredi za nosilce odrešenja. (VVZ, tč. 57) Ker je vera dinamična resničnost, ni zagotovljena enkrat za vselej, ampak potrebuje negovanje, in to z uresničevanjem ljubezni (*ca-*

ritas), z molitvijo, s poslušanjem božje Besede, s skupnostnim življenjem, z vzgojo, in nadvse pomembno, z obhajanjem zakramentov (58). Drugače je nevarnost, da vera ostane ‚generična‘, to pa pomeni, da resda pritrjuje razodetju, a brez upanja v Boga in brez ljubezni do njega; to je stopnja, ki še ni bistvena za vero: preprosta želja verovati (*fides informis*) še ne utemeljuje življenjske skupnosti s Kristusom, še ni notranje oblikovana z osebnim odnosom s Kristusom in ni odgovor na poprejšnjo Jezusovo ljubezen; za to je potrebna oblikovana vera (*fides caritate formata*), ki je notranje oblikovana z osebnim odnosom ljubezni do Kristusa (62) in kot takšna pomeni začetek večnega življenja v verniku (63).

Z združitvijo kreposti vere (*virtus fidei*) in osebnega deja vere vernika (*actus credendi*) postane odrešenjski dogodek Jezusa Kristusa učinkovit v verniku. A iz nauka Cerkve in teologije sledi, da ne predpostavljajo vsi zakramenti vere, ki jo oblikuje ljubezen. Če takšno vero predpostavlja obhajanje evharistije, je povsem razvidno, da je zakrament pokore in sprave ali krst ne zahtevata v enaki meri. (63) Vendar pa je pri zakramentih vidni element odločilno potreben, ker predstavljajo tudi javno cerkvenostno dejanje, ki vključuje izrecen namen (to pa je nujni minimum za osebno obhajanje zakramenta kot zakramentalnega udejanjenja milosti (69)), izpoved vere in zvestobo krstnim obljubam v življenju. (64) Prejemnik tako ne sme izrecno zavračati učenja Cerkve glede tega, kaj mu je z zakramentom podarjeno (*fides qua*) po posredovanju Cerkve, in verovati v vsebino vere (*fides quae*) (68). Živa vera nujno vključuje oba teološka elementa, oziroma bolj: vidika vere.

Ker je vera osebno dogajanje, prepoznavamo v njej različne stopnje intenzivnosti, kakor smo izpostavili zgoraj. Glede zakramentov je odločilna pozitivna razpoložljivost, sprejeti to, kar zakrament po učenju Cerkve pomeni in uresničuje. Vsako rodovitno obhajanje je dejanje komunikacije, je del dialoga med Kristusom in posameznim vernikom (68), drugače bi se sprevrglo v magijo ali obredni avtomatizem (69). Jezusova simbolna dejanja so ob uporabi materialnih elementov služila utrjevanju vere kot notranje vizije in posvečevanju v moči te vere; to vodi k utrditvi vere, ki se mora prevesti v izpoved vere prek pričevanja krščanskega življenja sredi sveta (70). Vera namreč omogoča prepoznavanje zakramentalne narave razodevanja Boga; saj je osebni odnos s troedinim Bogom odgovor na njegovo milost, na njegovo naklonjenost človeku. Iz tega je spet razvidno, da je vera bistveno in konstitutivno dialoška resničnost: dinamična resničnost, ki spremlja celotno življenje vernika in ima istočasno osebni in cerkvenostni pečat. Vera posamezne osebe, ki je udeležena pri veri Cerkve, vzame za svojega tudi specifični namen Cerkve glede obhajanja zakramentov. S tem se razodeva tudi, da sama vera ima v svojem bistvu naravno teženje, da se zakramentalno izrazi in hrani. (78)

Vera sestavlja dialoški odgovor na zakramentalno božje spraševanje, na božji klic. Vera se v verniku oblikuje in izrazi v različnih pomembnih življenjskih okoliščinah, v katerih Cerkev obhaja zakramente. Krščanska vera je zakramentalna po svoji bistveni zgradbi. Vera in zakramentalnost sta si sonaravni. Temeljni dinamizem vere je v njenem zakramentalnem izrazu: govorimo o načinu, kako se hrani, utrjuje, bogati, uresničuje in kaže. V zakramentalnem izrazu vere sta vključeni tako osebna (subjektivna) kakor eklezialna (objektivna) razsežnost. Z rastjo se osebna

vera vedno bolj združuje in identificira z vero Cerkve. Vzajemnost med vero in zakramenti izključuje, da bi bilo neko obhajanje zakramenta povsem tuje veri Cerkve (vsaj namen mora biti realen). Za vero značilna zakramentalnost vedno vključuje tudi neki določen misijonski dinamizem, saj vernika aktivno vključi v dinamiko božje ekonomije odrešenja in ga z milostjo usposobi za evangelizacijsko poslanstvo v svetu, v katerem živi. (79)

4. Sklep

Dokument MTK obravnava pojav vere celovito, s posebno občutljivostjo za sodobno kulturo, to pa je izjemnega pomena, kajti pri posredovanju vere sodobnemu človeku ni mogoče mimo njegove kulturne (ne)občutljivosti, ki v marsičem določa njegovo dožemanje. Zato vizija vere v obravnavanem dokumentu resda izhaja iz dosedanjih teoloških poudarkov in členitev, ki so nastajali v različnih zgodovinskih obdobjih in kulturnih miljejih ter so bili kdaj tudi močno ločeni med seboj, dokument pa jih vključuje in povezuje v celostno danost procesa vere v človeku.² Prav ta celostni pogled na resničnost kreposti vere je ponovno na bibličnih in patrističnih temeljih izpostavil drugi vatikanski vesoljni cerkveni zbor, kakor ugotavlja že Strle:

»Gre za povratak k bibličnemu in patrističnemu razumevanju vere kot celostne odprtosti za Boga, da bo Gospod vladal v vsem našem življenju. Če to upoštevamo, takoj vidimo, da je treba več pozornosti, kakor se je v splošnem dogajalo doslej, posvečati temu, kar imenujemo ‚fides qua‘. Ne smemo se enostransko ustavljati preveč le pri ‚fides quae‘ (da bi čim bolj vsestransko poznali verski nauk) in s tem tudi ustvarjali vtis, kakor da med razodetimi resnicami ni nikakršnega hierarhičnega reda, kakor da so vse verske resnice enako pomembne in središčne. Tudi je treba posvečati večjo pozornost ‚neracionalnim‘, izvenrazumskim in nadrazumskim prvinam vere. Zavedati se je namreč treba, da bomo le tedaj globoko verovali in vztrajali v veri, če bomo iskreno živeli po vesti, če bomo torej poslušali Boga z vsem bitjem, ne le z razumom, in pa, če bomo gojili molitev, dialog z Bogom.« (Strle 1988, 62)

Tudi dokument MTK izhaja iz pogleda na vero kot osebno pritrnitev, ki je nujno dialoška resničnost, saj osebne dejavnosti brez tega elementa preprosto ni.

»Vera ni v ‚deklamiranju‘ obrazca veroizpovedi, ampak v živem osebnem in dialoškem razmerju med tremi božjimi osebami, ki so storile in še delajo vse, da bi prišle v človeški stik z nami, in človekom, ki tudi temeljno hrepeni po odnosu z živim Bogom, tudi če trenutno ni zavestno zaznavno. A prav človek hkrati potrebuje tudi v človeških besedah izražene skrivnosti, čeprav se že v istem trenutku, ko jih izrazi, tudi zaveda, da v njih skrita

² Za večpomenskost izraza ‚vera‘ in za svetopisemsko in zgodovinsko pojavljanje vere glej v Sorč 2003, 343–392.

Skrivnost neizmerno presega izrazno sposobnost določenega človeškega jezikovnega izraza. In prav v tem je dinamična lepota odnosa med Bogom in človekom. Dinamičnost se kaže tudi v tem, da lahko vsak člen veroizpovedi v različnih zgodovinskih obdobjih in tudi različnim ljudem v različnih situacijah razkriva nova obzorja duha in izvablja nove vidike krščanske vere, kakor jih potrebuje vsakokratni duh časa in prostora. Zato so lahko izziv in primerna snov za molitveno razmišljanje vsakemu in v vsakem času.« (Turnšek 2010, 6)

Nadalje dokument v veri prepoznava in močno izpostavlja vidik zakramentalnosti, ki ga zahteva odrešenijsko dogajanje, v katero človek vstopa z vero, in se lahko udejanja med Bogom in človekom le na zakramentološki način. V tem vidiku močno izstopi vera kot dinamična osebna resničnost. Kot takšna nujno vključuje celoto človeka, srce in razum, in se integrira v eksistenco, v način življenja v celoti. Razvidnost vere zato ni zgolj racionalna razvidnost, saj zahteva tudi vključitev volje, da se lahko uresniči, kakor je ugotavljal Tomaž Akvinski (STh II–II, q. 2, a.1, ad 3). Prav zaradi tega subjektivnega dela sta vera in seveda tudi pomanjkanje vere zelo kompleksna fenomena. Zlasti ob sinodah o družini (2014 in 2015) se je vprašanje vere ponovno odprlo z vso živostjo (predvsem v odnosu do zakramenta zakona). Na kompleksnost tega vprašanja je opozarjal papež Frančišek in tudi sami udeleženci obeh sinod. Iz razprav je predvsem izstopila zavest o veliki različnosti možnih stopenj vere krščenih, ki so lahko: nevedni, takšni, ki ne živijo po veri, takšni, ki so izgubili vero, a ohranili neko religioznost, takšni brez vsake religioznosti, takšni, ki poznajo razumevanje verskih resnic, a jim nasprotujejo, takšni, ki zavračajo vsako svetost in versko institucionalnost (Ruyssen 2018, 433).³

Takšen celosten pristop k razumevanju vere upošteva vse tri glavne principe vere: hierarhijo verskih resnic, razvoj nauka vere in živeto vero. Dokument poudarja pomembnost občutljivosti za govorico sodobnega človeka, če mu želimo vero oznaniti, jo pomagati ohraniti in jo poglobiti; za to pa se velikokrat pokaže priložnost prav pri pripravi na obhajanje zakramentov tistih, ki zanje prosijo, a so globinsko ‚otroci svojega časa‘ glede dojetanja resničnosti vere in njenega izražanja. Papež Frančišek pogosto opozarja na ta izredno pomembni vidik pri uresničevanju poslanstva, ki ga ima Cerkev sredi sveta:

»Velikanske in hitre kulturne spremembe zahtevajo nenehno pozornost, da bi skušali trajne resnice izraziti v govorici, ki dopušča, da prepoznamo trajno novost resnice. V zakladu krščanskega nauka je namreč »ena stvar bistvo /.../, drugo pa je način, kako ga izrazimo«. Ko poslušamo povsem pravoverno govorico, ki jo verniki sprejemajo, to včasih ne ustreza pravemu evangeliju Jezusa Kristusa zaradi govornice, ki jo verniki uporabljajo in razumevajo. Z najboljšim namenom, da bi jim posredovali resnico o Bogu in o človeškem bivanju, jim včasih dajemo napačnega boga ali človeški ideal, ki ni pristno krščanski. Na ta način smo sicer zvesti formulaciji, a ne

³ Glede tega vidika vere na sinodah glej tudi Slatinek 2018, 405–408, in Saje 2016, 600.

posredujemo bistva. To je največja nevarnost. Ne pozabimo, da je izraz vere lahko mnogovrsten in da je prenova izraznih oblik nujna, zato da bi današnjemu človeku predajali evangeljsko oznanilo v njegovem nespremenljivem pomenu.« (Francišek 2014, tč. 41)

Pomembno je upoštevati, da dinamična napetost med razvidnostjo vere in razvidnostjo razuma ne more biti nikoli dokončno presežena. Dej vere ne odpravi teženja razuma, da bi dojel to, kar nekdo veruje; razlikovanje med ‚verovati‘ in ‚misliti‘ je treba ohranjati, a po drugi strani ohranjati tudi zavest notranje povezanosti, ki korenini v človeku kot subjektu obojega. Vernik kot oseba je namreč živa vez med tema dvema elementoma, med razumskim zavedanjem in vero, ki sta seveda lahko kdaj v napetosti med seboj. A prav ta napetost, ki vabi k iskanju in poglobljanju, je znak, da je vera živa; medtem ko ‚mrtva vera‘ duši razliko med ‚misliti‘ in ‚verovati‘, ker predstavlja nauk kot nekaj, česar ni možno adekvatno prevesti v drugačne izrazne oblike; takšno stališče lahko pomeni izkrivljanje resnic vere, saj jih poistoveti z nespremenljivimi teološkimi formulacijami. (Gamberini 2018, 119–120) Ker imajo veroizpovedi simbolni pomen, ni nepomembno, da se začnejo z ‚verujem‘.

»Poudarek je torej na glagolu, ki izraža delovanje, dinamiko, živost, gibanje, življenje. Ko kristjani izpovemo, da verujemo, ne mislimo predvsem na obrazec veroizpovedi (pa če tudi izhaja od apostolov, le-ta ni naša vera), ampak izrazimo dejstvo, da smo s celoto svojega bivanja v živem razmerju z Bogom, iz katerega ni izvzeto prav nič, kar smo in kar imamo. Ne z besedo, ampak s tem skrivnostnim razmerjem radikalno priznavamo obstoj živega in osebnega Boga. Ko rečemo, verujem, izpovemo, da smo bitje, ki je po Nekom nošeno nad breznom nič in zla, in ne mislimo najprej na verske resnice, ki jih moramo verjeti, ampak na celoto, na vse in na dejstvo, da smo pri tem življenjskem skoku v brezno, ki mu ne vidimo dna, kar vera gotovo je, izbrali vse in ne nič.« (Turnšek 2010, 9)

Med resničnostmi objektivne (*fides quae*) in subjektivne (*fides qua*) vere je treba prepoznavati nekakšno prešinjajoče (perihoretično) gibanje, tako da je objektivnost dogmatične trditve (veroizpoved) znotraj in navzven dej vere (verovati). Brez bivanjske vključitve ni mogoče pravilno dojemati in interpretirati verskega nauka. Resničnost dogmatične formulacije ni nekaj azgodovinskega, zgolj ‚objektivnega‘ in ‚ločenega‘ od vsega, kakor nekaj zunaj procesa ‚verovanja‘ in neodvisnega od svobodnega pristanka ali soglasja subjekta, ki jo izpoveduje. Formulacija resnice vere izgubi svojo učinkovitost in tudi smiselnost, če ni sposobna v verniku prebuditi deja vere (Gamberini 2018, 120). Krščanska vera ni kak hermetično zaprt sistem, ki ne bi mogel postavljati novih vprašanj, roditi dvomov, dilem ..., ampak je živa v smislu, da more še vedno vznemiriti, navdušiti, bivanjsko premakniti tudi sodobnega človeka. Kakor se je izrazil papež Francišek: »Prav tako le s težavo dopustimo vernikom, ki po svoji vésti odgovarjajo na evangelij, kakor spričo mnogih omejitev najbolje morejo in razvijajo svojo sposobnost razločevanja v

situacijah, v katerih odpovejo vsi vzorci. Poklicani smo k temu, da vest ljudi oblikujemo, ne pa da jo skušamo nadomestiti.« (Frančišek 2016, tč. 37) Ker je skrivnostna resničnost troedinega Boga zajeta v odnose treh božjih Oseb, ki so v svojih odnosih en Bog, je logično, da je osebno razmerje bistvo tudi človekove vere.

»Kot verniki svobodno priznavamo obstoj Drugega. /.../ Stopamo v razmerje z živo Osebo, ki jo z ljubeznijo priznavamo; priznavamo, da je tu, zdaj, za nas in da je Ljubezen, da je svobodna, tudi od in do nas in naših potreb ter želja. /.../ Ko rečemo: verujem, izjavimo, da se svobodno z ljubeznijo predajamo Bogu-Ljubezni, brez omejitev in rezerve. Ne izročamo se samo nekemu absolutnemu bitju, niti prvemu počelu, še manj etičnemu načelu ali moralni normi, ampak živi Osebi, Očetu, poosebljeni Ljubezni. Izročiti se (= verovati) Ljubezni pa pomeni, biti zajet od Ljubezni, ki privabi odgovor ljubezni. V tem odgovoru dvignemo pogled s sebe in ga usmerimo k Drugemu in drugemu ter se šele tako prepoznamo takšni, kot v resnici smo. Vera je zato stvarno obstoječe ljubezensko razmerje med dvema, ki resnično obstajata. Vera nima nič opraviti z iluzijami, domišljijo ali platonsko resničnostjo, je samo toliko resnična, kolikor je stvarno ljubeče razmerje, ki vključuje vse, prav vse! Zato v takem odnosu vere koreninijo vsi drugi odnosi. Iz tega osnovnega razmerja se napajajo vsa druga, ki jih vsak dan živimo: do sozakonca, do otrok, do staršev, do sosedov, prijateljev, sovornikov in nevernikov, sodelavcev, do predpostavljenih in podrejenih, do bogatih in revnih, do žrtev in rabljev.« (Turnšek 2010, 10–11)

Takšna kompleksna odnosna resničnost vere vključuje ne le vse teološko prepoznane elemente vere (kakor jih je odkrivala teologija), ampak je tudi ni mogoče ločiti od preostalih dveh božanskih kreposti upanja in ljubezni. Ker pa so to kreposti, ki jih vedno živi le konkretna oseba, so dejansko lahko uresničene v različnih stopnjah, intenzivnostih. Ob tem dejstvu tudi dokument MTK ugotavlja, da ni za obhajanje vseh zakramentov potrebna enaka stopnja živete vere. Prepoznavanje in razločevanje teh stopenj je pa že pastoralna naloga konkretnega cerkvenega občestva in pastoralnih delavcev v njem. To nakazuje, da je vera tudi občestvena, eklezialna resničnost, saj se v njej nujno prepleta vera posameznika z vero Cerkve.

»Zunaj edinstvi Cerkve v Kristusu vera izgubi svoje merilo, ne najde več svojega ravnovesja, potrebnega prostora, da bi se nanj oprla. Vera ima nujno cerkvenostno podobo. Izpovedujemo jo iz notranjosti Kristusovega telesa kot uresničeno občestvo verujočih. /.../ Vera ni zasebna stvar, ni individualistično pojmovanje, ni subjektivno mnenje, ampak izhaja iz srca in je namenjena temu, da se izrazi in postane oznanilo. Vera napravi kristjana udeleženega na poti Cerkve, ki v zgodovini roma proti dovršitvi. Za tistega, ki je bil na ta način preobražen, se odpre nov način gledanja, vera postane luč za njegove oči (LF 20–21).« (Ferkolj 2016, 174–175)

Teološki obrisi vere, kakor jih izpostavlja obravnavani dokument MTK, so vsekakor bližje pojmovanju vere iz začetne dobe krščanstva kakor morda tistim iz sre-

dnjega veka (čeprav srednjeveških ne izključuje). To kaže na verjetnost, da je kulturno-verska občutljivost sodobnega človeka bližja takratni občutljivosti in zato zahteva tudi podoben, ne enak, pristop. Začetna teološka razmišljanja prve Cerkve so težila za »vednostjo, ne toliko, kdo je abstraktno bil Jezus, marveč kaj se je konkretno za nas spremenilo zaradi njega, ali z drugimi besedami, kaj je dogodek ‚Kristus‘ nosil v sebi za usodo sveta« (Spada 1985, 14). Podobno tudi sodobnike ne prepriča več toliko spekulativno razmišljanje o Bogu in Kristusu, ampak bolj spremembe življenja, ki jih v vernikih, v občestvih in tudi v sebi prepoznajo zaradi živetege odnosa s Kristusom, mrtvim in vstalim.

Kratice

- B** – *Koncilski odloki* 1980 [Konstitucija o svetem Bogoslužju / Sacrosanctum Concilium (1963)].
- BR** – *Koncilski odloki* 1980 [Dogmatična konstitucija o Božjem razodetju / Dei Verbum].
- CS** – *Koncilski odloki* 1980 [Pastoralna konstitucija O Cerkvi v sedanjem svetu / Gaudium et spes (1965)].
- MTK** – Mednarodna teološka komisija.
- VZZ** – International Theological Commission 2019 [Vzajemnost med vero in zakramenti v zakramentalni ekonomiji].

Reference

- Ferkolj, Janez.** 2016. *Prenova iz izvira: Kardinal Henri de Lubac kot interpret cerkvenih očetov in živega izročila*. Ljubljana: CH4.
- Frančišek.** 2014. Veselje Evangelija. Cerkevni dokumenti 140. Ljubljana: Družina.
- — —. 2016. Radost Ljubezni. Cerkevni dokumenti 152. Ljubljana: Družina.
- Gamberini, Paolo.** 2018. Discernere la fede in una cultura postcristiana. *La Civiltà Cattolica* 169 (20. 1.):116–126.
- International Theological Commission.** 2019. The Reciprocity Between Faith and Sacraments in the Sacramental Economy. Vatican, 19. 12. https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/cti_documents/rc_cti_20200303_reciprocita-fede-sacramenti_en.html (pridobljeno 13. 6. 2021).
- Janez Pavel II.** 1981. *Familiaris Consortio*. Vatican. https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/en/apost_exhortations/documents/hf_jp-ii_exh_19811122_familiaris-consortio.html (pridobljeno 13. 6. 2021).
- Koncilski odloki: konstitucije, odloki, izjave, poslanice 2. vatikanskega vesoljnega cerkvenega zbora (1962–1965).** 1980. Ljubljana: Nadškofjski ordinariat v Ljubljani.
- Ruyssen, Georges Henri.** 2018. Mancanza di fede e nullità del matrimonio: La questione dei battezzati non credenti. *La Civiltà Cattolica*, 2. 6., 432–445.
- Saje, Andrej.** 2016. Pomanjkanje razsodnosti in notranje svobode kot vzroka za ničnost zakona v luči sodne prakse. *Bogoslovni vestnik* 77, št 3/4:597–606.
- Slatinek, Stanislav.** 2018. Vera zaročencev in poročna obljava. *Bogoslovni vestnik* 78, št. 2:401–413.
- Sorč, Ciril.** 2003. Božje kreposti. V: Ciril Sorč, ur. *Priročnik dogmatične teologije*. Zv. 2, 343–446. Ljubljana: Družina.
- Strle, Anton.** 1988. *Vem, komu sem veroval: Vera in razodetje*. Ljubljana: Družina.
- Spada, Domenico.** 1985. *La fede dei padri: Tematiche, testi e riflessioni desunte dai padri pre-niceni relativamente ai trattati su Dio uno e trino*. Rim: Pontificia università Urbaniana.
- Turnšek, Marjan.** 2010. *Človek v troedinem objemu*. Ljubljana: Družina.